

მეზოსტნეობის განვითარების პრობლემები და პერსპექტივები საქართველოში

თენგიზ ლაჭყეზიანი
ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი

ხათუნა მურვანიძე
სტუ-ს დოქტორანტი

გიორგი ლოხიშვილი
კავკასიის საერთაშორისო
უნივერსიტეტის მაგისტრანტი

რეზიუმე

სტატიაში გაანალიზებულია მეზოსტნეობის, როგორც საქართველოს აგრარული სექტორის მნიშვნელოვანი დარგის თავისებურებები, ეფექტიანობის კრიტერიუმები და მათი როლი საბაზრო ეკონომიკის პირობებში; ამასთან განხილულია ბოსტნეულის წარმოების თანამედროვე მდგომარეობა; ბოსტნეულის რესურსების სტრუქტურა და მათი გამოყენება; გამოვლენილია მეზოსტნეობის განვითარების პრობლემები და პერსპექტივები საქართველოში.

საკვანძო სიტყვები: მეზოსტნეობა; მეზოსტნეობის თანამედროვე მდგომარეობა და ეფექტიანობის პერსპექტივები.

შესავალი

მეზოსტნეობა-საქართველოს სოფლის მეურნეობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგია, რომელიც დიდ როლს თამაშობს წლის განმავლობაში დიეტური პროდუქტებითა და კონსერვირებული ბოსტნეულით მოსახლეობის მომარაგებაში. ბოსტნეულის წარმოების ტემპები და დინამიკა, მოსახლეობის ბოსტნეული პროდუქტებით, ხოლო გადამამუშავებელი მრეწველობის ნედლეულით უზრუნველყოფის დონე განისაზღვრება ქვეყანაში მეზოსტნეობის განვითარებით(თუმცა უნდა აღი-

ნიშნოს ისიც, რომ 2016 წელს, 2014 წელთან შედარებით ბოსტნეულის წარმოება შემცირდა 8%-ით, ანალოგიურად შემცირდა ფართობიც - 5.6%-ით. ბოსტნეულით თვითუზრუნველყოფის კოეფიციენტი კი შეადგინა 64 %, რაც არ შეიძლება ჩაითვალოს დადებით მოვლენად ჩვენი გარემო პირობებიდან გამომდინარე). ამავე დროს მებოსტნეობის ეფექტიანი განვითარება დამოკიდებულია სამუშაო ძალით უზრუნველყოფასა და გასაღების ბაზრების სატრანსპორტო ხელმისაწვდომობაზე.

მებოსტნეობა ხასიათდება რიგი თავისებურებებით, რომლებიც განსაზღვრავენ ბოსტნეულის წარმოების ორგანიზაციას, განლაგებასა და განვითარებას. გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ბუნებრივ-კლიმატურ პირობებსა და მეურნეობის განვითარების რაიონს. მებოსტნეობა აერთიანებს მრავალ ერთ-, ორ- და მრავალწლიან კულტურებს, რომლებიც განსხვავდებიან ბიოლოგიური და სამეურნეო მახასიათებლებით. მრავალი მათგანის მოყვანა ხდება გადარგვით, რის გამოც აუცილებელია სპეციალური საკულტივაციო მოწყობილობის არსებობა. სექტორში გამოიყენება რთული და ცალკეული კულტურებისთვის მნიშვნელოვნად განსხვავებული ტექნოლოგიები, რაც ართულებს მათი მოყვანის მექანიზაციას.

მარცვლოვნებისაგან განსხვავებით ბოსტნეული კულტურებისა და სახეობების რიცხვი ბევრად დიდია. აღნიშნული ჯიშები განსხვავდება მოსავლიანობით, ხარისხობრივი მახასიათებლებითა და სარეალიზაციო ფასით. მიუხედავად იმისა, რომ ჯიშების უმრავლესობის დანერგვა ითვისისწინებს არა მარტო მოსავლიანობის ამაღლებას, არამედ კონკურენტული რეგიონის პირობებთან შეგუებას. ამავე დროს, ბოსტნეული კულტურების ზოგიერთი სახეობის მოყვანა ვერ ხერხდება გარკვეულ ეკონომიკურ რაიონებში.

ბოსტნეულის მოყვანის ერთ-ერთ თავისებურებას წარმოადგენს ის, რომ რეგიონის მიუხედავად პარაქტიკულად ხორციელდება მათი წარმოების ორი სქემა - ღია და დახურულ გრუნტში მოყვანა. აღნიშნული სქემები ხასიათდება მნიშვნელოვანი ტექნოლოგიური სხვაობით და საჭიროებენ კაპიტა-

ლდებანდებისა და მიმდინარე ხარჯების სხვადასხვა დონესა და ხასიათს.

მეორეს მხრივ, სასათბურე მეურნეობის ორგანიზაცია გულისხმობს პროდუქციის რეალიზაციას ზამთრისა და გაზაფხულის პერიოდისთვის, როდესაც მოთხოვნილება ბოსტნეულზე მნიშვნელოვნად მაღალია და შესაბამისად ფასი შესაძლებელია დადგინდეს უფრო მაღალ დონეზე.

მეზოსტნეობის ერთ-ერთ მორიგ თავისებურებას წარმოადგენს ბოსტნეული კულტურებით დაკავებულ ფართობებზე თესლბრუნვის გაზრდილი მოთხოვნილება. დიდი მოსავლიანობა იწვევს ნიადაგის სწრაფ გამოფიტვას. ნაყოფიერების განახლება კი შესაძლებელია მხოლოდ შეტანილი სასუქებისა და სწორი თესლბრუნვის გააზრებული კომბინაციის საფუძველზე. სასუქების შეტანა ნიადაგში, რომელზედაც მოჰყავთ ბოსტნეული კულტურები, საჭიროებს აგროტექნიკური წესების მკაცრად დაცვას, ხოლო სასუქების რაოდენობა შეზღუდულია ამა თუ იმ კულტურის განვითარების თავისებურებით.

ძირითადი ნაწილი

მეზოსტნეობა სოფლის მეურნეობის ერთ-ერთი მეტად შრომატევადი და კაპიტალტევადი სექტორია. ეს უპირველესად ეხება ადრეულ კულტურებს, რომელთა მოყვანა ხდება საკულტივაციო ნაგებობებში. ამავე დროს სექტორის პროდუქცია მაღალფუჭებადი და ნაკლებტრასპორტაბელურია, რის გამოც მისი მნიშვნელოვანი ნაწილი სასურველია გადამუშავდეს წარმოების ადგილებში.

აღსანიშნავია, რომ უკანასკნელ წლებში შეინიშნება ბოსტნეულის მოხმარების მდგრადი ზრდა. მთლიანი პროდუქტის ზრდის თვალსაზრისით სექტორში ჩამოყალიბდა ეკონომიკური ზრდის მდგრადი ტენდენცია, რომელიც გულისხმობს სანარმოო მაჩვენებლების რაოდენობრივ მატებას.

ამავე დროს უნდა აღინიშნოს, რომ ეკონომიკური ზრდა, რომელიც ხორციელდება ექსტენსიური პრინციპით, ანუ წარმოების ხარისხობრივი ცვლილების გარეშე, მხოლოდ მოზი-

დული საწარმოო რესურსების რაოდენობივი ზრდის ხარჯზე, არ იწვევს საწარმოო პოტენციალის, ფონდუკუგების, მასალა-ტევადობის ზრდას. აქედან გამომდინარე თანამედროვე პირობებში აქტუალობას იძენს სექტორის ეკონომიკური განვითარება წარმოების ტექნოლოგიის ხარისხობრივი ცვლილების საფუძველზე, რომელიც გულისხმობს წარმოების თვალსაზრისით უფრო ეფექტიანი ტექნიკის, პერსპექტიული ჯიშებისა და ჰიბრიდების, მცენარეთა დაცვისა და ქიმიზაციის საშუალებების გამოყენებას. გარდა ამისა მნიშვნელოვან როლს თამაშობს, შრომისა და წარმოების ორგანიზაციის სრულყოფის საფუძველზე, მაღალკვალიფიციური შრომითი რესურსების გამოყენება. შედეგად, აღნიშნული ფაქტორების ზემოქმედებით შესაძლებელია არა მარტო პროდუქციის წარმოების მოცულობის გაზრდა, არამედ მისი ეკონომიკური ეფექტიანობის ამაღლება კვების პროდუქტებით მოსახლეობის უზრუნველყოფის შემდგომი ზრდის მიზნით.

მეურნეობრიობის მცირე ფორმებმა პრაქტიკულად ამოწურეს საკუთარი განვითარების რეზერვები, როგორც ფართობის გადიდების მიმართულებით, ასევე თანამედროვე ტექნიკისა და ტექნოლოგიების დანერგვის კუთხითაც. თანამედროვე პირობებში მხოლოდ მსხვილ საწარმოებს შეუძლიათ ბოსტნეული კულტურების მოყვანის მიზნით ინოვაციურ მიდგომებზე დაფუძნებული ინდუსტრიული ტექნოლოგიების ფართო გამოყენება, ბაზრის კონიუქტურის გათვალისწინებით მრავალფეროვანი პროდუქციის წარმოება და ბოსტნეულის ნედლეულზე გადამამუშავებელი მრეწველობის გაზრდილი მოთხოვნილების დაკმაყოფილება. ასეთი საწარმოების განლაგება აუცილებელია მსხვილი ქალაქების, გასაღების ბაზრების ან საკონსერვო ქარხნების სანედლეულო ზონების მახლობლად.

წარმოების საფუძველი მათში უნდა გახდეს სამეცნიერო ორგანიზაციების მიერ შემუშავებული და წარმოებაში ფართო დანერგვისათვის რეკომენდირებული ინდუსტრიული ტექნოლოგიები ისეთი ბოსტნეული კულტურებისთვის, როგორიცაა: კიტრი, კომბოსტო, სტაფილო, ხახვი, პომიდორი და ა. შ. ნია-

დაგის ძირითადი და თესვისწინა დამუშავება, მასში ორგანული და მინერალური სასუქების შეტანა, ნათესების პესტიციდებით დამუშავება ძირითადად ხდება მანქანებითა და საერთო დანიშნულების მექანიზმებით.

მსგავსი ტექნოლოგიების მთავარ უპირატესობას წარმოადგენს სანარმოო პროცესების მექანიზაციის მაღალი დონე და შესრულებული სამუშაოს გაუმჯობესებული ხარისხი. მოსავლის მოყვანისა და ალების კომპლექსური მექანიზაცია ამცირებს წარმოების შრომატევადობას: კომბოსტოსთვის - 37%-ით; სტაფილოსთვის - 45%-ით; ხახვისთვის - 58%-ით; პომიდვრისთვის - 65%-ით. ინდუსტრიულ ტექნოლოგიას საფუძვლად უდევს ქიმიზაციის, მინერალური სასუქების, მცენარეთა დაცვისა და ნიადაგის ქიმიური მელიორაციის საშუალებების რაციონალური, ეფექტიანი გამოყენება.

ეკონომიკური განვითარების შესაძლებლობები მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია ტექნოლოგიური პროცესების მექანიზაციის დონესა და კომპლექსური მექანიზაციის პროცესების თანდათანობით დანერგვაზე. თანამედროვე მებოსტნეობაში სრულად მექანიზებულია ნიადაგის დამუშავების სამუშაოები, სასუქების შეტანის, რიგებს შორის დამუშავების, მავნებლებისა და დაავადებებისგან მცენარეთა დაცვის სამუშაოები. მიღწეულია თესვისა და დარგვის მექანიზაციის მაღალი დონე, თუმცა სამუშაოების მნიშვნელოვანი ნაწილი სექტორში ისევ ხელით ხორციელდება. მებოსტნეობაში საერთო მექანიზაციის დონე შეადგენს 20-25%-ს.

ამრიგად, სამრეწველო მებოსტნეობის აღორძინება, მებოსტნეობის სპეციალიზირებულ სანარმოთა შექმნა განაპირობებს ბოსტნეული კულტურების მოყვანის თანამედროვე ინდუსტრიული ტექნოლოგიების ფართო გამოყენებას და ბოსტნეული ნედლეულით საკონსერვო ქარხნების მომარაგების პრობლემის გადაწყვეტას. აღსანიშნავია, რომ აღნიშნული პროცესების რეალიზაციაში მნიშვნელოვანი როლი დაიყვანება - „აგრობიზნესის კვებისა და გადამამუშავებელი მრეწველობის ტექნოლოგიის - ჯანსაღი კვების პროდუქტების „ტექნოლოგიურ პლატ-

ფორმაზე, როგორც ქვეყნის აგროსასურსათო მიმართულების ერთადერთ საფუძველზე.

ბოსტნეულის წარმოების ეფექტიანობა დამოკიდებულია აგრეთვე სექტორში ორგანიზაციისა და შრომის ფორმირებაზე. მებოსტნეობაში ფართო გამოყენება ჰპოვა სპეციალიზირებული მებოსტნეობის ფერმებმა. შრომის ასეთი ორგანიზაციისას ხდება ტექნიკის საწარმოო ექსპლუატაცია, იზრდება თანამშრომელთა პასუხისმგებლობა და იქმნება კეთილგანწყობილი გარემო მებოსტნეობის პროფესიული დონის ამაღლებისა და სრულყოფისათვის. ამასთან ერთად, სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის საწარმოო გამოყენება შესაძლებელია ბოსტნეულის ნათესი ფართობისათვის არაუმცირეს 80-120 ჰა-ისა. კულტურების ნაკრებისა და სამუშაოს მექანიზაციის დონის მიხედვით ბოსტნეული კულტურების ნათესების დატვირთვა მუდმივ მუშახელზე შეიძლება მერყეობდეს 1,5- 4,0 ჰა-ის ფარგლებში.

დასკვნა

კვლევების თანახმად თანამდროვე პირობებში აგრობიზნესის მეტად მნიშვნელოვან ამოცანას წარმოადგენს წარმოების ეფექტიანობის ამაღლება. ბოსტნეულის რაოდენობრივ-ეკონომიკური ეფექტიანობა შეიძლება გამოვლინდეს სხვადასხვა ფორმით. ერთის მხრივ - უცვლელი რესურსებისა და დანახარჯების პირობებში პროდუქციის მოცულობის ზრდით, ხოლო მეორეს მხრივ - საწარმოო ხარჯების შემცირებით პროდუქციის იგივე რაოდენობით კლებისას.

ბოსტნეულის წარმოების ეფექტიანობას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა და მომავალშიც ექნება როგორც მთლიანად ეროვნული მეურნეობისთვის, ასევე თითოეული საწარმოსათვის, რასაც განაპირობებს მრავალი ფაქტორი. პირველ რიგში - შეზღუდული რესურსების პირობებში პროდუქციის წარმოების მოცულობის ზრდა განაპირობებს კვების პროდუქტებზე მოსახლეობის მოთხოვნილების უფრო სრულყოფილად დაკმაყოფილებას. მეორე რიგში - მატერიალური და შრომითი რესურსების ეფექტიანი მოხმარებისას მცირდება საწარმოო

ხარჯები, რაც აისახება სურსათის საცალო ფასების დონეზე. მესამე - წარმოების ეფექტიანობის ამაღლება უზრუნველყოფს საწარმოს შემოსავლების ზრდას, გამოიყოფა უფრო მეტი სახსრები შრომითი კოლექტივის სოციალური და ეკონომიკური განვითარებისთვის.

აგრობიზნესის განვითარების თანამედროვე ეტაპზე მნიშვნელოვან ამოცანას წარმოადგენს გაჭიანურებული კრიზისის - ქვეყნის სასურსათო უსაფრთხოების უზრუნველყოფის - დაძლევისკენ მიმართული რეალური და მოქმედი ზომების ძიება, რაც, თავის მხრივ, საჭიროებს აგრობიზნესის თითოეული სექტორისა და სფეროს ფორმირებისა და განვითარების თეორიული, მეთოდოლოგიური და პრაქტიკული პრობლემების საფუძვლიან შესწავლას. დინამიურად ცვალებად ეკონომიკურ, სამართლებრივ და სოციალურ პირობებთან აგარარული წარმოების სუბიექტების ადაპტაციის მიზნით.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. პ.კოლუაშვილი, გ.ზიზიბაძე - სოფლის მეურნეობის ეკონომიკა. სახელმძღვანელო. თბ. 2010.

2. Дубовицкий, А. А. Тенденции развития овощеводства Региональные аспекты функционирования сельскохозяйственных товаропроизводителей: Сб.науч. трудов/ - Мичуринск: МГАУ,2001.

3. Neuymin,D.S. Management of agrikultural enterpraise competitiveness {Text} /D.S. Neuymin // Urals Agrarian bulletin. -2011.-№1.

REFERENCES:

1.P.Coguashvili, G.Zibzibadze - Agricultural Economics. Guide. Tbilisi. 2010.

2. Dubovitsky, A.A. - Trends in the development of vegetable growing. Regional aspects of the functioning of agricultural commodity producers: Scientific Works / Michurinsk: MGAU, 2001.

3. Neuymin,D.S. Management of agricultural enterprise competitiveness {Text} /D.S. Neuymin // Urals Agrarian bulletin. -2011.-№1.

PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF VEGETABLE PRODUCTION DEVELOPMENT IN GEORGIA

T.Lachkepani - Academic Doctor of Economics

Kh.Murvanidze – Doctoral student of GTU

G.Lokhishvili –Master of Caucasus International University

RESUME

The article covers the peculiarity of the main field of horticulture in agricultural sector of Georgia, the criteria of effectiveness and their role in the market economy; In addition, the article reviews the modern condition of vegetable production; The Structure and use of vegetable resources; The Problems of development and prospects of horticulture which have been identified in Georgia.

Key words: horticulture as a branch, the current status of vegetable production; resource structure of vegetable and their use, problems and productions of vegetable production development.